koliko služi za precizaciju nauke o istočnom grijehu. Doktrinarno su, međutim, stvari jasne, tj. ako postoje ta bića onda za njih vrijedi posebni od Boga izabrani prirodni ili nadprirodni red.

Zaključujući, možemo reći da odlučujućih podataka o tim stvarima nemamo, a sam nam razum ovdje vrlo malo pomaže. Prema tome svakomu je slobodno da, unutar slabih podataka koje posjedujemo, uz dobru upotrebu vlastite mašte i suda, misli o tim stvarima kako mu je drago.

V. Bajsić

III. *KVALIFIKACIJA ČINA ZAHVALE POSLIJE SV. PRIČESTI*

Pred sobom imam jedan molitvenik. U njemu se nalaze i upute za ispitivanje savjesti. U kontekstu, gdje se nalaze upiti što se odnose na objektivno teške grijehe, nalazi se i upit: »Jesi li poslije Pričesti dostojno zahvalio?« Obično se pod »dostojno« razumijeva sabrano, toplo zahvaljivanje na primljenom Daru i to provedeno kroz određeno vrijeme. Koliko bi vremena morao trajati taj čin zahvaljivanja? Znamo da osjećaj, duh, krepost zahvalnosti ne mogu i ne smiju biti vremenski skučeni već moraju trajati uvijek. Je li spomenuti upit samo primjer nejasnog izražavanja, pogreška ispovjedne metodike, ili još teže: jedan od načina zaplitanja savjesti, stvaranja preduvjeta da se kratkotrajni čin zahvalnosti ubroji u objektivno i formalno teške grijehe?

ODGOVOR

Očito je da je čovjek dužan poslije Pričesti pobuditi iskreni čin zahvale i trajno čuvati osjećaj zahvalnosti. To naređuje neka vrst pravednosti; to je zahtjev religioznosti; na to ga potiče ljubav. Činom zahvale velebno se djelo euharistijskog sjedinjenja nekako ponovno svodi na svoje Počelo, na Boga. Bog-darovatelj postaje na taj način proslavljeni-Bog. Ne zaboravimo da svi Božji darovi konačno svršavaju u Bogu.

Osjećaj zahvalnosti (kao što ni drugi osjećaji) ne može biti vezan uz vrijeme. Taj je osjećaj beskrajan, jer izvire iz ljubavi, koja se daje a da se ne troši[1], ne ograničuje. U tu svrhu molimo s Crkvom poslije Pričesti, da nam Bog udijeli pomoć, da »in gratiarum semper actione maneamus« — uvijek ostanemo u zahvaljivanju«[2]. Bog, uostalom, zaslužuje beskrajno zahvaljivanje u srcu.

Pitanje je o izvanjskom, vremenski određenom činu zahvaljivanja, koji je vidljiv kao i ostali čini religioznosti. Postoji li zakon o trajanju i o drugim izvanjskim okolnostima toga čina? Sastavljači molitvenika to pretpostavljaju pa radi toga i traže ispitivanje savjesti o ispunjenju te dužnosti.

Odgovor na postavljeni upit usko je povezan s pitanjem o trajanju svetih čestica u pričesniku. Koliko svete čestice ostaju neraspadnute? Teolozi općenito i najsigurnije odgovaraju da se ne zna. U praksi treba postupati više-manje prema mišljenju da kroz manje od četvrt sata nestaje euharistijske Kristove prisutnosti u pričesniku.[3] Izgleda da je taj neodređeni odgovor maksimum što se može reći, jer čestice vrlo brzo izgube oznake kruha

---

1) Sv. Toma, II—II P q. 106, a. 6 ad 2.
2) Postcommunio Dom. post Ascensionem.
3) P. M. Zalba, *Theol. mor. summa*, vol. III, br. 375.

i vina (kolikoću, boju, miris itd.). Pitanje se ne rješava hemijski već po općem, zdravom shvaćanju. Izvjesno je, dakle, da je vrijeme trajanja čestica relativno kratko, ali se ne može odrediti na minute.

Dužnost izvanjskog čina zahvaljivanja ipak ostaje. Rimski Ritual u Nasl. IV. pogl. 1, br. 5. poziva da se pričesnici upozore neka »aliquantisper in oratione permaneant« tj. da pričesnici ostanu u molitvi nešto malo vremena poslije Pričesti. Malo je teologa koji slijede sv. Alfonsa te traže barem pola sata, ali većina se slaže u tome da preporučuju, savjetuju barem četvrt sata pobožnog i revnog zahvaljivanja odndosno molitvene sabranosti.

Sjetimo se da se nalazimo na području kreposti. Zanos srca ne može reći glavnu riječ, jer on mora biti u skladu s razumom. U protivnom slučaju, tj. ako nije u granicama razuma, gubi značajku kreposti.[4] Prvotno treba gledati na dovoljan razlog i na dobru nakanu pričesnika.

Ako postoji opravdan razlog pričesnik može čin zahvaljivanja protegnuti samo do svršetka Mise. — Čin se zahvaljivanja može protegnuti i izvan crkve, na putu, u poslu. — Budući da ne postoji zakon koji određuje vrijeme koliko mora trajati taj izvanjski čin zahvaljivanja, slijedi: »Izvan svake je rasprave, da isključujući prijezir, propustiti (pa i bez dovoljna razloga) čin zahvaljivanja ne prelazi granice lakog grijeha: zbog toga skratiti ga do svršetka Mise ne predstavlja nikakav grijeh, pa ni laki«[5].

Za praksu: treba preporučivati, savjetovati i poticati pričesnike na čin zahvaljivanja poslije Pričesti. — Nikako se ne smije oštrim, još manje pogrdnim riječima osuđivati kao teški grijeh postupak onih koji ne obavljaju izvanjski čin zahvaljivanja. Unutarnji čin može biti vrlo kratak, jer se osjećaj ne mjeri vremenom. — Niti se smije okrivljivati s laka grijeha one koji odmah poslije Mise, na kojoj su se pričestili, izlaze van Crkve, osobito ako su poslije Mise izmoljene one uobičajene molitve. Znači da se čin zahvaljivanja poslije Pričesti može završiti sa svršetkom Mise.

Ovo je prevažno znati. Rigorističko prosuđivanje pitanja, tj. smatrati i tražiti pod grijeh više toga, može otvoriti vrata subjektivnom, formalnom grijehu, ondje gdje, objektivno, grijeh ne postoji. Nije samo taj upit u ispitivanju savjesti u našim molitvenicima nejasan i neispravan. Ima ih više. Tko snosi odgovornost ako se savjesti radi takva postavljanja upita krivo formiraju?

J. Kuničić

IV. *DIJELJENJE SV. PRIČESTI POSLIJE PODNE*

Prema odredbi kan. 867 § 4 CZ vrijeme za dijeljenje sv. Pričesti vjernicima je vrijeme, u koje je dopušteno služenje sv. Mise. Međutim se u ovoj kanonskoj odredbi nalazi i zaporka »*nisi aliud rationabilis causa suadeat.*« Ova naime zaporka dopušta, da se sv. Pričest može iznimno dijeliti također izvan navedenog vremena, samo ako za to postoji razboriti razlog. Budući da je Sveta Stolica u posljednjih deset godina u nekoliko navrata izdala nove propise o dijeljenju sv. Pričesti, to je potrebno, da se na ovo pitanje posebno osvrne.

---

4) Sv. Toma, II—II P. q. 106, a. 5 ad 4.

5) Vidi u reviji *Perfice munus*, 1963 str. 294. Odgovor je na upit dao G. Rinaldi posve objektivno.